

prof. dr Ruženka Šimonji Černak⁹
Univerzitet u Novom Sadu,
Pedagoški fakultet u Somboru
dr Živka Mićanović Cvejić
Opšta bolnica, Loznica
Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, Šabac

UDC: 371.132:159.9
DOI: 10.19090/ps.2018.2.158-169

Primljen: 9.02.2019.
Prihvaćen: 7.3.2019.
PREGLEDNI NAUČNI RAD

PSIHOLOŠKI PREDMETI I KOMPETENCIJE BUDUĆIH UČITELJA

Rezime

U radu se razmatra uloga predmeta iz oblasti psiholoških nauka u sticanju kompetencija budućih učitelja. Obrazovanje na učiteljskim i pedagoškim fakultetima je interdisciplinarno i psihološki predmeti predstavljaju značajan deo obaveznih i izbornih predmeta u kurikulumu. Teorijski deo rada opisuje osnovne pojmove, kao što su kurikulum i kompetencije učitelja. U metodološkom delu rada su analizirani važeći kurikulumi na učiteljskim i pedagoškim fakultetima u državnom vlasništvu u Srbiji sa ciljem da se odgovori na istraživačko pitanje: u kojoj meri psihološki predmeti učestvuju u sticanju kompetencija za profesiju učitelja. Kompetencije i standardi kompetencija su definisani u skladu sa navodima Zavoda za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja: kompetencije za nastavnu oblast, predmet i metodiku nastave, kompetencije za proučavanje i učenje, kompetencije za podršku razvoju ličnosti učenika i kompetencije za komunikaciju i saradnju. Kao zaključak možemo navesti da psihološki predmeti svoj najveći doprinos daju u sticaju druge i treće kompetencije, manje u sticanju kompetencije za komunikaciju i saradnju i da skoro ne učestvuju u sticanju prve kompetencije.

Ključne reči: učitelji, kurikulum, kompetencije, psihologija

Uvod

Obrazovanje budućih učitelja je kompleksno i interdisciplinarno. Ne postoji samo jedan predmet studija, nego skoro sve naučne discipline mogu učestvovati kao “predmeti u obrazovanju učitelja” (Domović, 2009). Stoga je važno planiranje kurikuluma u inicijalnom obrazovanju na učiteljskim i pedagoškim fakultetima.

⁹ ruzenka.cernak@gmail.com

U izradi kurikuluma na visokoškolskim ustanovama možemo primetiti promenu sa tradicionalnog načina planiranja studijskih programa koji su bili usmereni na nastavnika i sadržaj ka planiranju koje je usmereno na studenta (Domović, 2009b). Tradicionalni način se bazira na sadržaju i strukturi određene naučne discipline. Nastavnik donosi odluku o tome koji će se sadržaji proučavati, planira načine poučavanja i evaluacije znanja studenata. Planiranje usmereno na studenta je fokusirano na ishode učenja, šta će student biti u stanju da učini sa stečenim znanjima. Student na taj način prestaje da bude posmatrač svog obrazovanja i postaje učesnik u obrazovanju. Ovaj pristup ima svoje ishodište u u bihejvioralnom pristupu u izradi kurikuluma, gde su ciljevi obrazovanja navedeni kao merljivi rezultati učenja. Razlike između tradicionalnog i na ishode učenja usmerenog planiranja kurikuluma sa aspekta izrade programa su sažete u Tabeli 1 (Domović, 2009b).

Tabela 1

Pristupi izradi programa (prema Domović, 2009b)

Izrada programa	
Tradicionalni pristup	Pristup utemeljen na ishodina učenja
Važni su ulazi	Važni su rezultati
Planiranje na temelju vremena, predmeti su vremenski specifikirani i svakom je dodeljen nedeljni fond časova ili fond po semestru.	Planiranje na temelju željenih ishoda, predmeti su povezani sa ishodima i impliciraju fleksibilno korišćenje vremena i prostora.
Studenti su grupisani po godinama i prolaze kroz programe zajedno.	Studenti napreduju kroz program na različite načine da bi postigli željene ishode.
Predmeti se dodeljuju nastavnicima koji poučavaju grupe studenata i evaluiraju ih.	Nastavnici su odgovorni za ishode koji su definisani programom.
Studenti prikupljaju dokaze o pohađanju nastave i položenim ispitima u tačno određeno vreme, što vodi do diplome.	Studenti demonstriraju da su ovladali ishodima.

Pristup utemeljen na ishodima učenja se lakše može povezati sa kompetencijama koje su potrebne budućim učiteljima. Kompetencije podrazumevaju dinamičku kombinaciju kognitivnih, metakognitivnih veština, znanja i razumevanja, kao i interpersonalne, intelektualne i praktične veštine i etičke vrednosti. Posao učitelja je specifičan, zahtevan i odgovoran. Učitelj treba da poseduje brojne kompetencije, koje se stiču u okviru studija,

kasnije profesionalnim usavršavanjem koje se zasniva na principima celoživotnog obrazovanja, a koje obuhvaća formalno i neformalno učenje (Jurčić, 2012). Učiteljska profesija utiče na obrazovanje i vaspitanje mladih i zbog toga je vrlo važno odgovoriti na pitanje koje su ključne kompetencije u obrazovanju učitelja i koja je uloga fakulteta u realizaciji kvalitetnog učiteljskog obrazovanja (Sučević, 2008). Inicijalno obrazovanje treba da opremi buduće učitelje odgovarajućim znanjima, veštinama i stavovima da bi bili u stanju odgovoriti na izazove u društvu znanja i da budu aktivni učesnici u celoživotnom učenju (Tubić & Branković, 2006). Stoga kompetentnost možemo odrediti i kao kapacitet za uspešno ostvarenje pojedinca u socijalnom životu (Gojkov, 2012).

Iako postoje brojne klasifikacije kompetencija učitelja, za potrebe ovog rada smo se opredelili za jednostavnu i praktičnu definiciju i klasifikaciju nastavničkih kompetencija koju nalazimo u dokumentima Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (<http://www.zuov.gov.rs/poslovi/katalog-su/standardi-kompetencija/?lng=lat>).

Nastavničke kompetencije za potrebe ovog rada smo definisali kao kapacitet pojedinca koji se iskazuje u vršenju složenih aktivnosti u obrazovno vaspitnom radu, ili kao skup potrebnih znanja, veština i vrednosnih stavova nastavnika. Određuju se u odnosu na ciljeve i ishode učenja, obezbeđuju profesionalne standarde o tome kakvo se poučavanje smatra uspešnim. Prema ovoj klasifikaciji kompetencije se dele na:

1. K1: kompetencije za nastavnu oblast, predmet i metodiku nastave,
2. K2: kompetencije za poučavanje i učenje,
3. K3: kompetencije za podršku razvoju ličnosti učenika i
4. K4: kompetencije za komunikaciju i saradnju sa učenicima, roditeljima i kolegama.

U okviru svake kompetencije su jasno navedeni standardi za pojedine oblasti rada nastavnika: znanje, planiranje, realizacija, vrednovanje i usavršavanje.

Metod

Temelji za profesionalnu kompetenciju učitelja postavljaju se u inicijalnom obrazovanju. Iako učitelji nastavljaju svoje stručno usavršavanje tokom pripravničkog staža, kontinuirane nastavne prakse i celoživotnog usavršavanja, osnova je ipak inicijalno obrazovanje. Stoga smo se u radu usmerili upravo na kurikulume osnovnog i master nivoa studija.

Psihologija kao nauka je neophodna disciplina u obrazovanju kako učitelja, tako i vaspitača i nastavnika u predmetnoj nastavi. Njena uloga se ne sastoji u pružanju teorijskog znanja u psihologiji kao akademskoj disciplini koja se poučava u školi, već u obezbeđivanju teorijskih i praktičnih znanja i veština potrebnih za profesiju vaspitača, učitelja i nastavnika.

Cilj rada je ispitati povezanost obrazovanja učitelja sa aspekta psiholoških predmeta i zahteva na koje to obrazovanje mora da odgovori: standardi kompetencija za profesiju nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja. U radu želimo da odgovorimo na pitanje u kojoj meri psihološki predmeti na pedagoškim i učiteljskim fakultetima pripremaju buduće učitelje za njihovu profesiju. Pod predmetima iz oblasti psiholoških nauka podrazumevamo obavezne i izborne predmete koji svoju osnovu imaju u svim oblastima psiholoških nauka.

Analizirani su važeći kurikulumi na osnovnim i master studijama na učiteljskim i pedagoškim fakultetima u državnom vlasništvu na teritoriji Srbije prema važećim akreditacijama koje su dostupne na veb stranicama fakulteta. Neki predmeti, npr. građansko vaspitanje, neki predmeti iz oblasti inkluzivnog obrazovanja smatrani su psihološkim predmetima, iako verovatno pripadaju u raspodeli predmeta na pojedinim fakultetima i drugim naučnim oblastima. Uzorak analize su važeći kurikulumi na sledećim fakultetima:

1. Univerzitet u Beogradu, Učiteljski fakultet,
2. Univerzitet u Novom Sadu, Pedagoški fakultet u Somboru,
3. Univerzitet u Novom Sadu, Učiteljski fakultet na mađarskom jeziku, Subotica,
4. Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet pedagoških nauka, Jagodina,
5. Univerzitet u Kragujevcu, Učiteljski fakultet, Užice,
6. Univerzitet u Nišu, Učiteljski fakultet, Vranje i
7. Univerzitet u Prištini, Učiteljski fakultet, Leposavić.

Rezultati

U tabelama koje slede (Tabela 2- Tabela 8) su prikazani predmeti iz oblasti psiholoških nauka po godinama studija i navedeno je da li su obavezni ili izborni (O: obavezni predmet, I: izborni predmet).

Tabela 2

Učiteljski fakultet, Beograd

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
Razvojna psihologija, O	Pedagoška psihologija, O	Mentalno zdravlje, I	nema	nema
Osnovni pojmovi opšte psihologije, I	Psihologija darovitosti, I	Upravljanje agresivnim ponašanjem učenika, I		
Strategije uspešnog učenja, I	Psihologija ličnosti, I	Konstruktivno rešavanje konflikata, I		

Tabela 3

Pedagoški fakultet, Sombor

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
Razvojna psihologija, O	Mentalno zdravlje, I	Pedagoška psihologija, O	nema	Interkulturalno obrazovanje, I
		Gradansko vaspitanje, I		Individualizacija i podrška učenicima u inkluzivnom odeljenju, O
		Psihološki praktikum, I		

Tabela 4

Fakultet pedagoških nauka, Jagodina

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
Razvojna psihologija, O	Pedagoška psihologija, O	Inkluzija u obrazovanju, O	nema	Inkluzivno obrazovanje: teorija i praksa, O
Psihologija mentalnog zdravlja, I	Detinjstvo i prava deteta, I			Individualizacija i podrška učenicima u vaspitno-
Interkulturalno obrazovanje, I	savetovanje u vaspitnom radu, I			obrazovnom radu, I
Interakcija i komunikacija u vaspitnom radu, I	Rad sa darovitim učenicima, I			Timski rad u inkluzivnom obrazovanju, I
	Konstruktivno rešavanje sukoba, I			

Tabela 5

Učiteljski fakultet, Vranje

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
Razvojna psihologija, O	Pedagoška psihologija, O	Metode komuniciranja, I	Rad sa darovitim decom, I	nema
Razvojna psihologija, O	Konstruktivno rešavanje sukoba, I	Interkulturalno obrazovanje, I	Specifične smetnje u razvoju i učenju, I	
	Pedagoška psihologija, O		Građansko vaspitanje, I	
	Rad odeljenskog starešine, I			
	Psihološko savetovanje u vaspitnom radu, I			

Tabela 6

Učiteljski fakultet, Užice

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
Opšta i razvojna psihologija, O	Pedagoška psihologija, O	Osnovi inkluzivnog obrazovanja	Psihologija komunikacije, O	Individualizacija u inkluzivnom obrazovanju
Opšta i razvojna psihologija, O	Pedagoška psihologija, O			Timski rad u inkluzivnom obrazovanju
Građansko vaspitanje, I				

Tabela 7

Učiteljski fakultet, Subotica

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Uvod u psihologiju, O	Uvod u pedagošku psihologiju, O	nema	Motivacija učenika iz nepovoljnih životnih uslova	nema
Razvojna psihologija, O	Psihologija obrazovanja, O			
	Građansko vaspitanje, I			

Tabela 8

Učiteljski fakultet, Leposavić

1. godina	2. godina	3. godina	4. godina	5. godina
Razvojna psihologija, O	Pedagoška psihologija, O	nema	nema	nema
Psihologija darovitosti, I	Građansko vaspitanje, I			

Iz navedenih tabela možemo videti da su dva najvažnija psihološka predmeta Razvojna psihologija i Pedagoška psihologija obavezna na svim fakultetima. Izučavaju se najčešće u toku jednog semestra, vrlo retko u toku dva semestra. Smatramo da bi ovi predmeti trebali da budu zastupljeni u dva semestra na svim učiteljskim i pedagoškim fakultetima, zbog obimnog sadržaja i njihove suštinske važnosti za profesiju učitelja. Razvojna psihologija je smeštena najčešće na početku studiranja a Pedagoška psihologija u drugoj ili trećoj godini. Prema iskustvu autora trebalo bi Razvojnu psihologiju staviti barem u drugi semestar i u prvom semestru studenti treba da imaju obavezni predmet u vidu opšte psihologije ili nekog uvoda u psihologiju. Takva organizacija kurikuluma je prisutna na nekim fakultetima, ali nije na svim. Poznavanje opšte psihologije, posebno u slučajevima kada studenti nisu imali Psihologiju kao predmet u srednjoj školi, omogućava lakše savladavanje sadržaja iz oblasti Razvojne psihologije, a kasnije Pedagoške psihologije.

U obavezne predmete još spadaju na pojedinim fakultetima: Građansko vaspitanje, Psihologija komunikacije, predmeti iz oblasti inkluzije (koji su najšeeće multidisciplinarnog karaktera i stoga ih ne možemo smatrati za samo psihološke predmete).

Ponuda izbornih psiholoških predmeta je brojnija, zavisi od fakulteta (nastavnog kadra, usmerenja fakulteta). To su predmeti iz oblasti komunikacije ili psihologije komunikacije, nenasilnog rešavanja konflikata, savetodavnog rada, rad odeljenjskog starešine,

interkulturalnosti... Možemo primetiti da bi neki od ovih izbornih predmeta trebali da budu obavezni za sve buduće učitelje.

U tekstu koji sledi pokušaćemo da utvrdimo u kojoj meri predmeti iz oblasti psiholoških nauka omogućavaju budućim učiteljima sticanje standarda kompetencija. Očigledno je da ovi predmeti nemaju ulogu u sticanju standarda kompetencija za nastavnu oblast, predmet i metodiku nastave, stoga standardi za kompetenciju K1 neće biti uključeni u analizu. Na drugoj strani, za sticanje ostalih kompetencija su neophodni psihološki predmeti.

Kompetencije za poučavanje i učenje su usko povezane sa dva glavna obavezna predmeta na svim fakultetima koji obrazuju buduće učitelje, Razvojnomo i Pedagoškom psihologijom. U standardima kompetencija po pojedinim oblastima negde možemo prepoznati isključivo oblasti iz jedne ili druge grane psihologije a negde je teško odrediti granice. U daljem tekstu će se navoditi standardi za znanja, planiranje i realizaciju. Kada je reč o standardu za vrednovanje i usavršavanje, možemo reći da su učiteljima najpre potrebna znanja o određenim oblastima koje čine kompetencije, da bi se mogli vrednovati i usavršavati u datim oblastima.

a) znanja:

Predmeti i standardi kompetencija: Razvojna psihologija: kognitivni razvoj učenika, zona narednog razvoja, priroda mišljenja. Pedagoška psihologija: formiranje naučnih pojmova, priroda učenja, različiti stilovi učenja, strategije učenja.

b) planiranje

Predmeti i standardi kompetencija: Razvojna i Pedagoška psihologija: planiranje aktivnosti u skladu sa znanjima i iskustvima učenika, individualnim karakteristikama i potrebama učenika, karakteristikama konteksta u kom učitelj radi. Razvojna psihologija: planiranje aktivnosti kojima se razvijaju naučni pojmovi kod učenika. Pedagoška psihologija: planiranje aktivnosti kojima se podstiče razvoj kritičkog, analitičkog i divergentnog mišljenja, načina praćenja i vrednovanja rada i napredovanja učenika.

c) realizacija

Predmeti i standardi kompetencija: Razvojna psihologija i Pedagoška psihologija (znanja iz Razvojne psihologije predstavljaju osnovu za nadogradnju za znanja iz Pedagoške psihologije koja su uže povezana sa primenom psiholoških znanja u obrazovnom kontekstu): primena različitih oblika rada i aktivnosti u skladu sa karakteristikama učenika (individualnim ili grupnim), podstiče različite stilove i strategije učenja, podstiče razvoj i primenu različitih misaonih veština i oblika mišljenja, prati i vrednuje učenička postignuća.

Kompetencije za podršku razvoju ličnosti učenika predstavljaju verovatno domen u kome najvažniju ulogu imaju upravo predmeti iz oblasti psiholoških nauka, posebno psihologije

ličnosti i mentalnog zdravlja. Standardi kompetencija ne bi bili ispunjeni bez obaveznih psiholoških predmeta, ali su neophodni i određeni izborni predmeti koji ne postoje na svim fakultetima. Stoga možemo postaviti pitanje na koji način će studenti u okviru svojih osnovnih i master studija steći neophodne kompetencije za rad u učionici.

a) znanja

Predmeti i standardi kompetencija: Razvojna psihologija, Pedagoška psihologija, Detinjstvo i prava deteta, Mentalno zdravlje, Građansko vaspitanje, predmeti koji se bave inkluzijom: poznavanje i razumevanje fizičkih, emocionalnih, socijalnih razlika među učenicima, poznavanje psihičkog, emocionalnog i socijalnog razvoja učenika, znanja o motivaciji, znanja o podršci učenicima iz osetljivih grupa, podsticanje razvoja svih kapaciteta uz uvažavanje individualnosti učenika.

b) planiranje

Predmeti i standardi kompetencija: Razvojna psihologija, Psihologija ličnosti, Građansko vaspitanje, Psihološki praktikum, Psihološko savetovanje, Psihologija darovitosti, predmeti koji se bave inkluzijom: aktivnosti za angažovanje svih učenika, prihvatanje učenika kao ličnosti u razvoju, usklađivanje svog rada sa psihofizičkim i razvojnim karakteristikama učenika, primena postupaka za podsticanje samopouzdanja i samopoštovanja učenika, podsticanje kreativnosti i inicijative učenika, interakcija svih učenika zasnovana na poštovanju različitosti.

c) realizacija

Predmeti i standardi kompetencija: Razvojna psihologija, Psihološki praktikum, Psihološko savetovanje, Rad odeljenjskog starešine, Psihologija komunikacije, rešavanje konflikata, Upravljanje agresivnim ponašanjem učenika: planiranje aktivnosti kojima se uvažavaju individualne razlike među učenicima, primena postupaka za konstruktivno rešavanje razvojnih problema, kriza i konflikata, uvažavanje stavova i mišljenja učenika, podsticanje samopouzdanja i samopoštovanja.

Kompetencije za komunikaciju i saradnju su zastupljene u najmanjem broju obaveznih predmeta iz oblasti psiholoških nauka. Iz pregleda predmeta na učiteljskim i pedagoškim fakultetima vidimo da su izgrađivanju ovih kompetencija posvećeni najčešće izborni predmeti. U slučaju da ih studenti ne izaberu, neće u toku svog studiranja steći neophodna znanja i veštine za značajan aspekt rada učitelja, kao što je komunikacija i saradnja sa svim akterima školskog života. Ovde posebno ističemo znanja i veštine potrebne za komunikaciju i saradnju sa roditeljima.

a) znanja

Predmeti i standardi kompetencija: Psihologija komunikacije, Metode komuniciranja, Psihološko savetovanje u vaspitnom radu, Saradnja sa roditeljima, Rad odeljenjskog starešine, Psihološki praktikum, predmeti koji se odnose na konstruktivno rešavanje konflikata, Upravljanje agresivnim ponašanjem učenika: razumevanje važnosti saradnje sa roditeljima, posedovanje informacija o porodičnim resursima učenika, poseduje znanja o tehnikama uspešne komunikacije.

b) planiranje

Predmeti i standardi kompetencija: Psihologija komunikacije, Metode komuniciranja, Psihološko savetovanje u vaspitnom radu, Saradnja sa roditeljima, Rad odeljenjskog starešine, Psihološki praktikum, predmeti koji se odnose na konstruktivno rešavanje konflikata, Upravljanje agresivnim ponašanjem učenika: sistematska saradnja sa roditeljima i svim partnerima, motivacija za saradnju, osmišljavanje situacija koje omogućavaju primenu komunikacijskih veština.

c) realizacija

Svi navedeni predmeti imaju ulogu u sticanju standarda realizacije kompetencije za komunikaciju i saradnju: podsticanje razmene mišljenja, informisanje i konsultovanje roditelja, podsticanje razvoja socijalnih kompetencija, spremnost za timski rad.

Zaključak

Predmeti iz oblasti psiholoških nauka su zastupljeni u obrazovanju učitelja na svim pedagoškim i učiteljskim fakultetima. Obavezni predmeti su uvek Razvojna psihologija i Pedagoška psihologija, koji su prisutni u svim analiziranim kurikulumima. Pored toga, postoji šira ponuda izbornih predmeta, ali njihov broj varira od fakulteta do fakulteta. Psihološki predmeti ne učestvuju u izgrađivanju kompetencija za nastavnu oblast, predmet i metodiku nastave (K1), koja spada u skoro isključivi domen predmeta iz oblasti pedagoških nauka. Prateći standarde za izgrađivanje nastavničkih kompetencija utvrdili smo da su psihološki predmeti neophodni da bi budući učitelji u svom inicijalnom obrazovanju stekli kompetencije za poučavanje i učenje (K2), za podršku razvoju ličnosti učenika (K3), kao i za komunikaciju i saradnju (K3). Ovi predmeti svoju najvažniju ulogu imaju u kompetencijama K1 i K2. Znanja stečena naročito iz oblasti Razvojne i Pedagoške psihologije su esencijalna za standarde znanje i planiranje a manje su pristupa u standardu iz oblasti realizacije. Kompetenciju K2 nije moguće postići bez psiholoških predmeta koji u svojim sadržajima

imaju elemente psihologije ličnosti. Iako sam predmet Psihologija ličnosti postoji samo na jednom fakultetu (Beograd) kao izborni predmet, tu su i ostali, mahom izborni predmeti kao što je Mentalno zdravlje, predmeti u vezi sa darovitim učenicima, sa inkluzivnim obrazovanjem, Građansko vaspitanje.

Pošto se kao jedna od osnovnih kompetencija navodi i kompetencija za komunikaciju i saradnju, moramo primetiti da predmeti iz oblasti psihologije komunikacije na postoje na svim fakultetima a tamo gde su zastupljeni su najčešće kao izborni predmeti. Stoga bi bilo dobro pri akreditacijama razmisliti o uvođenju nekog obaveznog predmeta koji bi se bavio komunikacijom sa svim školskim akterima, interakcijom, školskom klimom, metodama konstruktivnog rešavanja sukoba. Na taj način bi ovi značajni standardi kompetencije K4 postali sastavni deo znanja i veština učitelja stečenih u inicijalnom obrazovanju.

Ruženka Šimonji Černak

University of Novi Sad,
Faculty of Education in Sombor

Živka Mićanović Cvejić

General Hospital, Loznica
Preschool Teacher Training College,
Šabac, Serbia

PSYCHOLOGICAL SUBJECTS AND COMPETENCIES OF FUTURE TEACHERS

Abstract: The role of subjects from the area of psychological sciences in the acquisition of competencies of future teachers is considered in the paper. The education in teacher training faculties and faculties of education is interdisciplinary and psychological subjects present a significant part of compulsory and optional subjects in the curriculum. The theoretical part of the work is describing basic terms such as curricula and competencies of the teacher. Curricula in teacher training faculties and faculties of education in Serbia are analyzed in the metodological part of the paper with the goal to answer the research question: to which extent psychological subjects participate in the acquisition of competencies for the profession of teachers. Competencies and standards of competencies are defined according to The Institute for Advancing Upbringing and Education: competencies for the teaching field, subject and methods of teaching, competencies for teaching and learning, competencies for the support for the development of student's personality and competencies for communication and cooperation. It can be concluded that psychological subjects make significant contribution to acquisition of the second and third competence, less to the acquisition of competencies for communication and cooperation but hardly contribute in the acquisition of the first competence.

Key words: *teachers, curriculum, competencies, psychology*

Literatura

1. Domović, V. (2009a). Bolonjski proces i promjene u inicijalnom obrazovanju učitelja i nastavnika. U V. Vizek Vidović (ur.). *Planiranje kurikuluma usmjerenog na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika* (pp. 9- 13). Zagreb: Filozofski fakultet.
2. Domović, V. (2009b). Kurikulum: osnovni pojmovi. U V. Vizek Vidović (ur.). *Planiranje kurikuluma usmjerenog na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika* (pp. 19- 33). Zagreb: Filozofski fakultet.
3. Gojkov, G. (2012). Pedagoška praksa i razvoj kompetencija budućih učitelja. U M. Valenčić Zuljan, G. Gojkov, A. Rončević, J. Vogrinc (ur.). *Pedagoška praksa i proces razvijanja kompetencija studenata budućih učitelja u Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji* (pp. 13- 51). Vršac: Vaspitačka škola „Mihailo Pavlov“.
4. Jurčić, M. (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: Recedo.
5. Sučević, V. (2008). *Kompetencije učitelja za kvalitetnu školu*. Norma, 13(3), 69- 80.
6. Tubić, T., & Branković, N. (2006). *European tendencies for teacher education*. Norma 12(1), 37- 48. Preuzeto novembra 2016. Sa <http://www.zuov.gov.rs/poslovi/katalog-su/standardi-kompetencija/?lng=lat>